

RZECZNIK PRAW DZIECKA

Ministerstwo Pracy
i Polityki Społecznej

Warszawa, października 2015 r.

ZALECENIA DOTYCZĄCE POBYTU DZIECI W PLACÓWKACH OPIEKUŃCZO -WYCHOWAWCZYCH

- I. Podmiot wykonujący instytucjonalną pieczę zastępczą w ramach placówki opiekuńczo-wychowawczej, dba o realizację podmiotowości dziecka umieszczonego w placówce, z poszanowaniem jego godności i praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka, Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawach, a w swoich działaniach kieruje się przede wszystkim dobrem małoletniego.*
- II. Podmiot wykonujący instytucjonalną pieczę zastępczą w ramach placówki opiekuńczo-wychowawczej, uwzględnia zdanie dziecka w sprawach jego dotyczących.*
- III. Istotą funkcjonowania placówki opiekuńczo-wychowawczej jest w szczególności realizowanie prawa dziecka do: powrotu do rodziny; utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów; zapewnienia stabilnego środowiska wychowawczego zgodnie z indywidualnymi potrzebami dziecka i przygotowanie do samodzielnego życia.*
- IV. Placówka jest otwarta na kontakty z rodziną, osobami ważnymi dla dziecka, środowiskiem lokalnym, organizacjami i innymi instytucjami. Może także współpracować z wolontariuszami.*
- V. Placówka ma charakter domowy.*

Część I

Prawo dziecka do wychowywania w rodzinie i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny

1. Dziecko ma prawo do wiedzy na temat własnej rodziny.
2. Dziecko ma prawo do regularnych kontaktów z rodzicami, rodziną oraz osobami bliskimi. Kontakty odbywają się na terenie placówki, w miejscu zamieszkania rodziny, a także w sposób pośredni – przez kontakty telefoniczne lub drogą elektroniczną, chyba że sąd postanowi inaczej.
3. Osoby odwiedzające dziecko w placówce są traktowane z szacunkiem, a placówka – zapewnia warunki do nieskrępowanego kontaktu z dzieckiem, przy jednoczesnym zachowaniu prywatności spotkania i poszanowaniu zasad obowiązujących w placówce.
4. Dziecko ma prawo do budowania i wzmacniania więzi z rodzeństwem, w tym z rodzeństwem usamodzielnionym lub umieszczonym w innych formach pieczy zastępczej, jeżeli jest to zgodne z jego dobrem.
5. Wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w placówce działają na rzecz budowania bezpiecznych więzi rodzinnych i relacji interpersonalnych podopiecznych.

Część II

Prawo do stabilnego środowiska wychowawczego oraz zaspokajania potrzeb rozwojowych

1. Placówka tworzy warunki do stabilnych, indywidualnych relacji dziecka z wychowawcą i innymi osobami, które wspierają działania wychowawcze placówki opiekuńczo-wychowawczej lub innymi ważnymi dla dziecka.
2. Przeniesienie dziecka do innej placówki opiekuńczo-wychowawczej lub wnioskowanie o umieszczenie w młodzieżowym ośrodku socjoterapii,

młodzieżowym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym jest ostatecznością i może nastąpić po wyczerpaniu wszystkich możliwych środków zapewniających dziecku stabilne środowisko wychowawcze.

3. W przypadku dziecka przebywającego czasowo w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, uzdrowisku, szpitalu, internacie lub innym miejscu poza placówką – placówka współpracuje z tymi podmiotami, a wychowawca utrzymuje stały kontakt z dzieckiem. Placówka podczas czasowej nieobecności dziecka nadal zapewnia mu miejsce w placówce, a dziecko zachowuje uprawnienia przysługujące wychowankom placówki.
4. Dziecko ma prawo do szczególnej ochrony i pomocy w okresie adaptacji w placówce.
5. Dziecko ma prawo do pomocy (także specjalistycznej) w radzeniu sobie z emocjami własnymi i emocjami innych osób.
6. Dziecko ma prawo do pomocy w łagodzeniu negatywnych skutków oddzielenia od rodziny oraz przeżyć związanych ze zmianą środowiska.
7. Między wychowawcą a dzieckiem budowane są pozytywne i bezpieczne relacje oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu.
8. Dziecko ma prawo do budowania i wzmacniania poczucia własnej wartości i rozwijania swojej tożsamości.
9. Dziecko ma prawo do rozwoju społecznego, poznawczego, kulturalnego i fizycznego, zgodnie z jego potrzebami rozwojowymi, w szczególności do uczestniczenia w indywidualnych i grupowych zajęciach rekreacyjnych

i sportowych oraz rozwijających zdolności, na terenie placówki i poza nią, zgodnie z zainteresowaniami i wyborem dziecka.

10. Dziecko ma prawo do wiedzy na temat własnego rozwoju seksualnego.
11. Dziecko ma prawo do pomocy specjalistycznej w sytuacji doświadczenia przemocy.
12. Dziecko ma prawo do diagnozy specjalistycznej i indywidualnej opieki zdrowotnej, w tym opieki specjalistycznej, zwłaszcza w przypadku dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi.
13. Dziecko ma prawo do indywidualnej pomocy psychologicznej i terapeutycznej.
14. Dziecko ma prawo do żywienia dostosowanego do wymogów dietetycznych, odpowiadających indywidualnym potrzebom rozwojowym i zdrowotnym dziecka.
15. Dziecko ma prawo do uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji dotyczących jadłospisu, zakupów żywnościowych, przygotowywania potraw.
16. Dziecko ma prawo do ubrania i obuwia dostosowanego do jego gustu, potrzeb i warunków pogodowych oraz pory roku.
17. Dziecko ma prawo do osobistego, indywidualizowanego miejsca do spania i nauki oraz do wpływu na wystrój i wyposażenie tych miejsc.
18. Dziecko ma prawo do rozwijania umiejętności społecznych w grupie rówieśniczej, w placówce, w szkole i w środowisku lokalnym.
19. Dziecko ma prawo do rozwoju duchowego, uczestniczenia w uroczystościach i praktykach religijnych – zgodnie z jego wolą oraz tradycją i wyznaniem jego rodziny.

20. Planując działania sprzyjające indywidualnemu rozwojowi dzieci, placówka korzysta ze wsparcia wolontariuszy w przygotowaniu i prowadzeniu zajęć indywidualnych i grupowych.

Część III

Prawo do nauki i wypoczynku

1. Dziecko ma prawo do wsparcia w realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, pomocy w odrabianiu lekcji, zapewnienia zajęć wyrównawczych i innych rozwijających jego wiedzę i umiejętności.
2. Dziecko ma prawo do pomocy specjalistycznej (w szczególności psychologicznej i logopedycznej).
3. Dziecko ma prawo do profesjonalnego wsparcia w wyborze odpowiedniej ścieżki edukacyjnej i zawodowej.
4. Dziecko ma prawo do czasu wolnego zorganizowanego zgodnie z jego potrzebami i zainteresowaniami, w tym odpowiedniej organizacji dni wolnych od nauki oraz ferii i wakacji – w formie indywidualnej i grupowej.

Część IV

Prawo do pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia

1. Dziecko ma prawo do zdobywania umiejętności niezbędnych w samodzielnym życiu, takich jak czynności samoobsługowe, załatwianie spraw urzędowych, korzystanie z usług oraz uczenia się, w tym między innymi ekonomii domowej, planowania czasu, obowiązkowości, terminowości i przedsiębiorczości.
2. Dziecko ma prawo do planowej i indywidualnej pomocy wychowawcy w budowaniu społecznie akceptowanego systemu wartości oraz emocjonalnych i społecznych kompetencji niezbędnych w samodzielnym życiu.

3. Dziecko ma prawo do zdobywania oraz rozwijania kompetencji i uprawnień zawodowych umożliwiających podejmowanie pracy zawodowej.
4. Placówka wspiera dziecko w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych w procesie usamodzielnienia, do dnia opuszczenia przez dziecko placówki.
5. Wychowawca wspiera proces usamodzielnienia wychowanka współpracując z opiekunem usamodzielnienia.

Część V

Prawo do życia bez przemocy

1. Dziecko ma prawo do ochrony przed wszelkimi formami przemocy emocjonalnej, fizycznej lub seksualnej, zarówno ze strony dorosłych, jak i rówieśników.
2. Dziecko ma prawo do szacunku ze strony rówieśników, wychowawców i specjalistów zatrudnionych w placówce.
3. W placówce stosuje się wobec dziecka zasady pozytywnej dyscypliny, w tym wzmocnienie właściwego zachowania, a w sytuacji zachowania niezgodnego z zasadami przyjętymi w placówce - naturalne i logiczne konsekwencje, unikając kar i arbitralności wobec dziecka.
4. Dziecko ma prawo do pomocy wychowawcy i specjalistów w rozwiązywaniu konfliktów z dorosłymi i rówieśnikami, zarówno na terenie placówki, jak i poza nią.
5. Dziecko ma prawo do poszanowania jego prywatności (w tym tajemnicy korespondencji) oraz do posiadania własnych, nienaruszanych przez inne osoby pamiątek i osobistych przedmiotów.

6. Wychowawcy i inni pracownicy placówki mają obowiązek zachować w tajemnicy osobiste informacje przekazane im przez dziecko (poza przypadkami uzyskania wiedzy o naruszeniu prawa, zagrożeniu zdrowia lub życia).
7. Dziecko ma prawo do poszanowania intymności, w tym zapewnienia możliwości zamykania pomieszczeń przeznaczonych do czynności higienicznych i fizjologicznych.
8. Dziecko ma prawo do dochodzenia swoich racji i praw w sytuacji, w której czuje, że zostało skrzywdzone, potraktowane niesprawiedliwie lub arbitralnie przez dorosłego lub rówieśnika.

Część VI

Prawo do informacji i wyrażania opinii

1. Dziecko ma prawo do informacji o swojej sytuacji życiowej i planach go dotyczących.
2. Dziecko ma prawo do odwołania się od kary i decyzji podjętej w jego sprawie. Placówka jest zobowiązana do stworzenia wewnętrznych procedur w tym zakresie oraz umożliwienia dziecku wniesienia skargi także do instytucji zewnętrznych, udostępniając odpowiednie adresy i telefony.
3. Dziecko ma prawo do poszanowania własnej podmiotowości, poprzez branie pod uwagę jego zdania w sprawach, które go dotyczą, w tym w sprawach: kontaktów z rodziną i innymi ważnymi dla niego osobami, wyboru wychowawcy, szkoły, realizacji pasji i zainteresowań.
4. Dziecko ma prawo do uwzględniania przez dorosłych jego zdania w codziennym życiu placówki, w tym w sprawach: wyboru pokoju (i w miarę możliwości współmieszkańców w pokoju), decydowania o własnym wyglądzie i ubiorze (w ramach przyjętych norm społecznych), sposobu spędzania wolnego czasu oraz

realizacji w placówce własnych propozycji działań (indywidualnych i grupowych).

5. W placówce istnieją wypracowane zasady uczestniczenia dzieci w procesie podejmowania ważnych dla nich decyzji, poprzez indywidualne rozmowy dziecka z wychowawcą oraz w trakcie grupowych spotkań wychowawców z dziećmi.

Część VII

Prawo do poszanowania tożsamości kulturowej i religijnej

1. Dziecko ma prawo do poszanowania środowiska kulturowego i religijnego, z którego się wywodzi.
2. Dziecko ma prawo do poznawania własnej tożsamości kulturowej, rozwijania jej, a także uczestniczenia w życiu społeczności, z której się wywodzi.
3. Dziecko ma prawo do wychowania religijnego i praktyk religijnych zgodnie z jego wolą oraz z tradycją i wyznaniem rodziny dziecka.
4. Plan pomocy dziecku jest zgodny z tradycjami kulturowymi i narodowościowymi rodziny dziecka.

Część VIII

Zalecenia odnoszące się do pracy wychowawców i innych pracowników placówki

1. Podstawowym celem pracy opiekuńczo–wychowawczej jest realizacja prawa dziecka do wychowania w rodzinie (powrót dziecka do rodziny lub gdy nie jest to możliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opieka i wychowanie w środowisku zastępczym).

2. Praca wychowawcza powinna zapewniać dziecku poczucie bezpieczeństwa. Uwzględnia się w niej wyrażone przez dziecko poglądy i opinie.
3. Praca wychowawcza ma charakter indywidualny i opiera się na analizie potrzeb rozwojowych dziecka.
4. Wychowawca udziela pomocy dziecku i jest odpowiedzialny za zapewnienie odpowiednich warunków dla rozwoju dziecka, w tym dostępu do opieki zdrowotnej, psychologicznej i specjalistycznej.
5. Wychowawca dziecka i inni pracownicy placówki działają na rzecz odbudowy więzi dziecka z rodziną, w tym więzi emocjonalnej, o ile nie jest to sprzeczne z dobrem dziecka.
6. W realizowanym planie pomocy dziecku, wychowawca uwzględnia uzdolnienia, pasje i zainteresowania dziecka.
7. Wychowawca dziecka jest w stałym kontakcie ze szkołą, w szczególności z wychowawcą klasy, do której uczęszcza dziecko, a także uzgadnia z nauczycielami elementy planu pomocy dziecku dotyczące jego edukacji.
8. Wychowawca jest w stałym kontakcie z instytucjami, placówkami i organizacjami z otoczenia dziecka, w celu kompleksowego wspierania rozwoju dziecka.
9. Wychowawca zapewnia dziecku indywidualną i zespołową pomoc w rozwoju edukacyjnym dziecka, współpracując z wolontariuszami i innymi osobami lub organizacjami.
10. Wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w placówce są zobowiązani do zapewnienia dziecku warunków kreatywnego spędzania czasu wolnego, sprzyjającego budowaniu relacji społecznych, zabawie i rekreacji.

11. Wychowawcy i inni pracownicy placówki posługują się w swojej pracy metodami wychowawczymi, które nie są oparte na arbitralności, karach i jakiegokolwiek innej formie przemocy.
12. Wychowawca i specjaliści zatrudnieni w placówce mają wiedzę na temat znaczenia trwałych relacji emocjonalnych, a także następstw separacji dziecka od osób bliskich oraz działają na rzecz budowania przez dziecko więzi z ważnymi dla niego osobami.
13. Wychowawca posiada odpowiednie kompetencje i umiejętności budowania i wzmacniania jego relacji emocjonalnej z dzieckiem, umożliwiającą efektywną realizację planu pomocy dziecku.
14. Wychowawca ma zapewnione specjalistyczne wsparcie w zakresie radzenia sobie z własnymi emocjami w sprawach dotyczących pracy z dzieckiem i jego rodziną.
15. Wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w placówce stale poszerzają wiedzę dotyczącą rozwoju poznawczego, emocjonalnego i seksualnego dzieci, a także doskonalą umiejętności w zakresie metod pracy z dziećmi, które przeżyły przemoc emocjonalną, fizyczną lub seksualną.
16. Placówka wspiera rozwój zawodowy wychowawców i specjalistów zatrudnionych w placówce.
17. Placówka zapewnia wychowawcom warunki i organizację pracy, które pozwalają na skuteczną realizację zadań opiekuńczo-wychowawczych.
18. Placówka dba o dobry klimat społeczny i zapewnia warunki do pracy zespołowej wychowawców i specjalistów, której celem jest efektywna realizacja indywidualnych planów pomocy dziecku.

MINISTER
Władysław Kosiniak-Kamysz
Władysław Kosiniak-Kamysz